

YOSHLAR UCHUN XALQARO TA'LIM IMKONIYATLARI: MILLIY TARAQQIYOT VA GLOBAL RAQOBATBARDOSHLIK

Qurbonazarova Marvarid Bozor qizi

Termiz davlat universiteti Kompyuter lingvistikasi

ta'lim yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada yoshlar uchun xalqaro ta'lim imkoniyatlarining milliy taraqqiyot, inson kapitalini rivojlantirish va mamlakatning global raqobatbardoshligini oshirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Xalqaro akademik mobillik, xorijiy grantlar, qo'shma ta'lim dasturlari, xalqaro ilmiy hamkorlik va raqamli ta'lim platformalarining yoshlar salohiyatini yuksaltirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, xalqaro ta'lim imkoniyatlaridan foydalanishda uchraydigan iqtisodiy, til, axborot va institutsional to'siqlar o'rganilib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Maqolada xalqaro ta'limning samaradorligi xorijda tahsil olish ko'lamigagina emas, balki egallangan bilim va kompetensiyalarning milliy iqtisodiyot, ilm-fan hamda ijtimoiy taraqqiyotga tatbiq etilishi bilan ham belgilanishi asoslanadi.

Kalit so'zlar

xalqaro ta'lim, yoshlar, milliy taraqqiyot, global raqobatbardoshlik, inson kapitali, akademik mobillik, xalqaro grantlar, ta'lim integratsiyasi, raqamli ta'lim, innovatsion rivojlanish, bilimlar transferi.

Kirish

XXI asrda jahon iqtisodiyotining globallashuvi, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va mehnat bozorida malakali mutaxassislariga bo'lgan talabning ortishi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. Bugungi sharoitda mamlakatlarning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyoti nafaqat tabiiy resurslar yoki ishlab chiqarish quvvatlari, balki inson kapitalining sifati, ilmiy salohiyati, innovatsion faolligi va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari bilan ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarning zamonaviy bilimlarni egallashi, xorijiy tillarni o'rganishi, xalqaro akademik muhitda tajriba orttirishi va global miqyosda raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishi strategik ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro ta'lim bugungi kunda faqat xorijiy mamlakatlarda tahsil olish jarayoni bilan cheklanmaydi. U turli mamlakatlar ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik, talabalar va tadqiqotchilarning akademik almashinuvi, qo'shma ta'lim dasturlari,

xalqaro ilmiy loyihalar, masofaviy kurslar hamda transmilliy bilim almashinuvini qamrab oluvchi ko'p qirrali tizimdir. Mazkur tizim yoshlarning kasbiy bilimlarini chuqurlashtirish bilan birga, ularda mustaqil fikrlash, madaniyatlararo muloqot, muammolarni kompleks tahlil qilish va innovatsion yechimlar ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'zbekiston sharoitida xalqaro ta'lim imkoniyatlaridan samarali foydalanish mamlakatning uzoq muddatli taraqqiyot maqsadlari bilan chambarchas bog'liq. Chunki xalqaro tajribani o'zlashtirgan, zamonaviy texnologiyalarni tushunadigan va milliy rivojlanish ehtiyojlarini anglaydigan yoshlar iqtisodiyotning turli tarmoqlarida sifat o'zgarishlarini amalga oshirishga qodir. Shuning uchun xalqaro ta'limni yoshlarning individual muvaffaqiyatiga xizmat qiluvchi vosita sifatida emas, balki milliy inson kapitalini rivojlantirish va mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlash mexanizmi sifatida o'rganish dolzarb ilmiy masalalardan biridir.

Maqolaning maqsadi yoshlar uchun xalqaro ta'lim imkoniyatlarining mazmuni va ahamiyatini tahlil qilish, ularning milliy taraqqiyot hamda global raqobatbardoshlikka ta'sir etuvchi omillarini aniqlash va mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning asosiy vazifalari xalqaro ta'limning nazariy asoslarini yoritish, xalqaro akademik mobillik va ta'lim dasturlarining yoshlar kompetensiyalariga ta'sirini o'rganish, O'zbekiston sharoitidagi muammolarni aniqlash hamda ta'lim siyosatini takomillashtirishga doir tavsiyalar ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

1. Xalqaro ta'lim imkoniyatlarining nazariy-metodologik asoslari

Xalqaro ta'limni o'rganishda inson kapitali nazariyasi muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur nazariyaga ko'ra, ta'lim, kasbiy tayyorgarlik, sog'liq va bilim olishga yo'naltirilgan investitsiyalar insonning mehnat unumdorligi hamda iqtisodiy imkoniyatlarini oshiradi. Gari Bekkerning inson kapitaliga oid tadqiqotlari ta'limni iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida talqin qilishga asos yaratgan.

Xalqaro ta'lim mazkur yondashuv doirasida yoshlarning bilim va malakalarini boyitish, kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ularning mehnat bozoridagi imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Biroq xalqaro ta'limning qiymati faqat diplom yoki o'zlashtirilgan nazariy bilimlar bilan belgilanmaydi. Uning samaradorligi bilimlarni amaliyotda qo'llash, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish, jamoada ishlash va murakkab muammolarga yechim topish qobiliyatlari bilan ham uzviy bog'liq.

Ikkinchi muhim nazariy yondashuv – global kompetensiyalar konsepsiyasidir. OECD tomonidan ilgari surilgan ushbu yondashuv yoshlarning global va madaniyatlararo masalalarni tahlil qilishi, turli nuqtayi nazarlarni tushunishi, boshqa insonlar bilan samarali muloqot qilishi va mas’uliyatli harakat qilishi zarurligini ta’kidlaydi. Xalqaro ta’lim muhiti aynan shunday kompetensiyalarni shakllantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Uchinchi yondashuv ta’limni xalqarolashtirish konsepsiyasi bilan bog’liq. Mazkur jarayon ta’lim muassasalarining o’quv dasturlari, ilmiy faoliyati, boshqaruvi va xalqaro hamkorligiga xalqaro hamda madaniyatlararo o’lchovlarni tizimli ravishda kiritishni anglatadi. Bunda ta’lim sifati xalqaro standartlarga muvofiqlashtiriladi, xorijiy oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorlik kengaytiriladi va ilmiy natijalarning xalqaro miqyosda tan olinishi uchun sharoit yaratiladi.

Shu asosda xalqaro ta’limni uchta o’zaro bog’liq darajada tahlil qilish mumkin:

- **Individual daraja:** yoshlarning bilimlari, kasbiy malakasi, xorijiy til kompetensiyasi va shaxsiy rivojlanishi.
- **Institutsional daraja:** oliy ta’lim muassasalarining ta’lim sifati, ilmiy salohiyati va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari.
- **Milliy daraja:** inson kapitalining rivojlanishi, innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va mamlakatning global raqobatbardoshligi.

Mazkur darajalar bir-birini to’ldiradi. Agar xalqaro ta’lim natijalari individual kompetensiyalar bilan cheklanib qolsa, uning milliy taraqqiyotga ta’siri cheklangan bo’lishi mumkin. Aksincha, o’zlashtirilgan bilimlar ta’lim tizimi, ishlab chiqarish, ilmiy tadqiqotlar va davlat boshqaruviga tatbiq etilsa, xalqaro ta’limning ijtimoiy-iqtisodiy samarasi ortadi.

2. Yoshlar uchun xalqaro ta’lim imkoniyatlarining asosiy yo’nalishlari

Hozirgi davrda yoshlar xalqaro ta’lim imkoniyatlaridan turli shakllarda foydalanishlari mumkin. Ushbu imkoniyatlar mazmuni, davomiyligi, moliyalashtirish tartibi va kutiladigan natijalariga ko’ra bir-biridan farq qiladi.

2.1. Xalqaro stipendiyalar va grant dasturlari

Xalqaro stipendiyalar iqtidorli yoshlarning sifatli ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim mexanizmlardan biridir. Ular o’qish to’lovi, yashash xarajatlari, ilmiy tadqiqotlar yoki safar bilan bog’liq xarajatlarning bir qismini yoxud belgilangan shartlar asosida to’liq qoplashga xizmat qilishi mumkin.

Masalan, Erasmus Mundus qo’shma magistratura dasturlari, Chevening stipendiyalari, Fulbright dasturlari, DAAD grantlari va turli mamlakatlarning hukumat stipendiyalari xalqaro ta’lim sohasidagi tanilgan imkoniyatlar qatoriga kiradi. Har bir dastur o’zining tanlov mezonlari, ta’lim yo’nalishlari, til talablari va

moliyalashtirish shartlariga ega. Shu sababli nomzodlar dasturlarning rasmiy talablarini oldindan o'rganishlari zarur.

Stipendiya dasturlarining ahamiyati moliyaviy yordam bilan cheklanmaydi. Ular yoshlarning mustaqil qaror qabul qilish, ilmiy izlanish olib borish, xalqaro akademik aloqalarni rivojlantirish va turli madaniy muhitlarda faoliyat yuritish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, tanlov jarayonlarida akademik natijalar, til bilish darajasi, motivatsion xat, tavsiyanomalar va ijtimoiy faollik kabi mezonlarning uyg'unligi talab etilishi mumkin.

Xulosa

Yoshlar uchun xalqaro ta'lim imkoniyatlari zamonaviy inson kapitalini shakllantirish, milliy taraqqiyotni jadallashtirish va global raqobatbardoshlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biridir. Xalqaro stipendiyalar, akademik mobillik, qo'shma ta'lim dasturlari, ilmiy stajirovkalar va raqamli ta'lim resurslari yoshlarning bilim doirasini kengaytirib, kasbiy kompetensiyalari hamda madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Tahlil natijalari xalqaro ta'limning samarasi faqat xorijiy universitetlarda tahsil olgan yoshlar soni bilan belgilanmasligini ko'rsatadi. Uning haqiqiy qiymati o'zlashtirilgan bilimlarning milliy iqtisodiyot, ilm-fan, ta'lim va ijtimoiy hayotga tatbiq etilishi bilan namoyon bo'ladi. Shu sababli xalqaro ta'lim siyosati ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, sifatni ta'minlash, ijtimoiy tenglikni mustahkamlash va bilimlar transferini rag'batlantirishga qaratilishi lozim.

O'zbekiston sharoitida xalqaro ta'limning samaradorligini oshirish uchun yoshlarning xorijiy tillarni bilish darajasini yuksaltirish, xalqaro dasturlar haqidagi axborotdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, oliy ta'lim muassasalarining xalqaro hamkorligini mustahkamlash va xorijda tahsil olgan mutaxassislarining salohiyatidan foydalanish mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, xalqaro tajribani milliy taraqqiyot ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirish, ta'lim natijalarini aniq mezonlar asosida baholash va ilmiy-amaliy hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bu jarayonda davlat, ta'lim muassasalari, ish beruvchilar va yoshlarning o'zaro hamkorligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, xalqaro ta'lim yoshlar uchun shaxsiy va kasbiy rivojlanish vositasi bo'lish bilan birga, mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, innovatsion taraqqiyotini qo'llab-quvvatlash va jahon hamjamiyatidagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiluvchi strategik resursdir. Xalqaro bilimlarni milliy qadriyatlar, mahalliy ehtiyojlar va uzoq muddatli taraqqiyot maqsadlari bilan uyg'unlashtirish esa barqaror rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Becker, G. S. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. 3rd ed. University of Chicago Press, 1993.
2. OECD. *PISA 2018 Global Competence Framework*. OECD Publishing, 2020.
3. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms?* UNESCO, 2023.
4. Knight, J. Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education*, 2004, 8(1), 5–31.
5. de Wit, H., Hunter, F., Howard, L., Egron-Polak, E. *Internationalisation of Higher Education*. European Parliament, 2015.
6. UNESCO. *Global Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education*. UNESCO, 2019.
7. European Commission. *Erasmus+ Programme Guide*. Tegishli yilgi rasmiy nashr.
8. OECD. *Education at a Glance*. Tegishli yilgi nashr.
9. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim, ilm-fan, yoshlar siyosati va oliy ta'limni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.